

FAVQULODDA HOLAT OQIBATLARINI BARTARAF ETISH HAMDA JAMOAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASH BO'YICHA TADBIRLARNI REJALASHTIRISH VA AMALGA OSHIRISH

Raxmatov M. K.

podpolkovnik, Jamoat xavfsizligi universiteti mustaqil izlanuvchisi

Yuridik adabiyotlarda e'tirof etilganidek «rejalashtirish» tushunchasiga ko'pchilik olimlar tomonidan turlicha ta'rif berilgan. Xususan, kriminolog olim G.A. Avanesov rejalashtirishga quyidagicha ta'rif bergan, “**rejalashtirish** – muayyan ketma-ketlikdagi o'zaro aloqador topshiriqlarni ishlab chiqish, tadbirlarni bajarish tartibi va muddatlarini belgilash” [1, 34]. Darsliklarda esa «**rejalashtirish** – boshqaruv tizimi rivojlanishining umumiy nazariyasini ishlab chiqish, muayyan topshiriqlarni, maqsadlarni amalga oshirishning muddatlari, ya'ni istiqbolga mo'ljallangan harakat (tadbir)lar dasturining asoslanishidir» deya e'tirof etiladi [2, 42].

Rejalashtirish so'zi biror narsani rivojlantirish rejasini tuzish va «reja» oldindan belgilab qo'yilganligini anglatib, ish tartibi, ketma-ketligi va muddatlarini nazarda tutadigan chora-tadbirlar tizimi tushuniladi.

Rejalashtirishning asosiy vositasi reja hisoblanadi. **Reja** – muayyan muddat uchun qo'yilgan maqsadga erishish va vazifalarni hal etishga qaratilgan tadbirlarni amalga oshirishni nazarda tutuvchi, tegishli tarzda rasmiylashtirilgan hujjat hisoblanadi. Rejalashtirish, rejalarni prognozlash va amalga oshirish bilan o'zaro bog'liqdir, ya'ni ular ajralmas deb hisoblanadi. Boshqaruv nazariyasidagi rejalashtirishga oid ta'limotlarda qayd etilganidek, rejada quyidagilar aks etishi shart: organning kelgusi davrga (yoki muayyan operatsiya bo'yicha) mo'ljallangan maqsad va vazifalari, ularni amalga oshirish uchun lozim bo'lgan tadbirlar, ishlarni bajarish ketma-ketligi, muddatlari, ijrochilar, rejalashtirilgan tadbirlarning bajarilishini nazorat qilish usullari [3].

Favqulodda holatlar yuzaga kelganda va oqibatlarini bartaraf etishda jamoat xavfsizligini ta'minlash bo'yicha chora-tadbirlarni rejalashtirish - bu jalb etilgan huquqni muhofaza qiluvchi organlarning boshqaruv qarorini ishlab chiqish jarayoni, shu jumladan, mustaqil ketma-ket harakatlar majmuasi tushuniladi, ya'ni: dastlabki ma'lumotlarni, shu jumladan, tarkibiy bo'linmalar takliflarini yig'ish, umumlashtirish, tizimlashtirish va tahlil qilish; reja loyihasini tayyorlash; reja loyihasini mas'ul ijrochilar va hammualliflar bilan muvofiqlashtirish; rejani tasdiqlash; rejani ijrochilar va birgalikda ijrochilarga yetkazish; rejaning bajarilishini tashkil etish.

Rejalashtirish favqulodda holatlarda jamoat xavfsizligini ta'minlash faoliyatiga jalb etilgan huquqni muhofaza qiluvchi organlar barcha yo'nalishlarda samarali ishlashi uchun ob'ektiv zaruriy sharti hisoblanadi. Boshqaruv faoliyati tarkibida rejalashtirish boshqaruv tizimining maqsadli faoliyatining modelini shakllantirishga qaratilgan va ularga erishish vositalarini rivojlantirish deb tushuniladi.

Favqulodda holatlar yuzaga kelganda va oqibatlarini bartaraf etishda jamoat xavfsizligini ta'minlash bo'yicha chora-tadbirlarni rejalashtirish jamoat xavfsizligini ta'minlashda ishtirok etuvchi tashkilotlarning boshqaruv faoliyatida majburiy element hisoblanadi. Bunda, maqsadni aniqlash, apparat, organ, bo'linmaning vazifalarini belgilash, rejalashtirish orqali boshqaruvning tashkiliy va tartibga solish funksiyalarini amalga oshirishdan iborat.

Ta'kidlash lozimki, davlat organlari ishining rejasiga kompleks xususiyatga ega bo'lgan tadbirlar kiritilganida ularning ijrochilari bir emas, bir necha xizmatlar bo'lishi kerak. Ushbu tadbirlar rejalashtirilayotgan davrdagi asosiy vazifalarni amalga oshirishga qaratilishi lozim. Rejalashtirish ishlari amalga oshirilayotganda bo'limlarning ichki tuzilishi, rejalashtirilayotgan tadbirlarning ierarxiyasini inobatga olish zarur. Ahamiyati bo'yicha bunday joylashtirish kuch va vositalarning eng maqbul jamlanishini hisob-kitob qilishni osonlashtiradi, rejalashtirilgan tadbirlarning asosiy ijrochilari va real muddatlarini aniqlashga imkon beradi. Qisqa qilib aytganda, favqulodda holatlar yuzaga kelganda va oqibatlarini bartaraf etishda jamoat xavfsizligini ta'minlash bo'yicha chora-tadbirlarni rejalashtirish, davlat organlari va bo'linmalarining ish rejasini va aniq vazifalarini belgilash, ularning belgilangan tadbirlarni amalga oshirishlari uchun zarur vosita va usullarni aniqlashtirish orqali yanada chuqurlashtirilishi, mujassamlashtirilishi va rivojlantirilishi kerak.

Boshqaruv funksiyalari har qanday ijtimoiy tizimlarga xos bo'lgan asosiy vazifalarga nisbatan ikkinchi darajali bo'lib, vazifalarning mohiyati bilan belgilanadi. Masalan, favqulodda holatlarda jamoat xavfsizligini ta'minlash faoliyatiga jalb etilgan huquqni muhofaza qiluvchi organlar tizimi uchun ushbu asosiy vazifalar favqulodda holat oqibatlarini bartaraf etish, jamoat xavfsizligini ta'minlash va jinoyatchilikka qarshi kurashish bo'lsa, rejalashtirish mazkur birlamchi vazifani bajarishga qaratilgan bo'ladi.

Bu ma'lum bir subektni boshqarish faoliyatining maqsadini belgilaydigan favqulodda holatlarda jamoat xavfsizligini ta'minlash faoliyatiga jalb etilgan huquqni muhofaza qiluvchi organlarning asosiy funksiyalarini o'zgarimas deb belgilab qo'yib bo'lmaydi, agar zarurat bo'lib qolsa ular o'zgarishi mumkin va mazkur funksiyalar turli organlar, tarkibiy bo'linmalar va ularning xodimlari o'rtasida qayta taqsimlanishi mumkin.

Rejani tuzish, albatta, quyidagi bosqichlarni o'z ichiga oladi: yuzaga kelgan favqulodda holatda uni oqibatlarini bartaraf etish va jamoat xavfsizligini ta'minlashga jalb etilgan huquqni muhofaza qiluvchi organlar faoliyatining umumiy holati va natijalarini tahlil qilish; yuzaga kelgan favqulodda holatda uni oqibatlarini bartaraf etish va jamoat xavfsizligini ta'minlash faoliyatiga jalb etilgan huquqni muhofaza qiluvchi organlar faoliyatiga ta'sir ko'rsatadigan hodisa va jarayonlarning kelajakdagi holatini prognoz qilish; davlat organlari, bo'limlar va xodimlar uchun belgilangan muddat ichida bajarilishi mumkin bo'lgan aniq vazifalarni belgilash; ushbu vazifalarni hal qilish vositalarini aniq belgilash; reja bajarilishini nazorat qilish usullarini belgilash.

Ammo o'z-o'zidan juda yaxshi tuzilgan reja ham hali tizimli ishlashni ta'minlamaydi. Favqulodda holatlarda jamoat xavfsizligini ta'minlash faoliyatiga jalb etilgan huquqni muhofaza qiluvchi organlar boshliqlari butun jamoani ishini

rejaga mos keladigan tarzda tashkil qilishi kerak. Shu sababli, tashkiliy ishlarda hal qiluvchi rol ni rejalashtirishdagi (rejalashtirish uchun rejalashtirish) rasmiyatchilikni yo'q qilish, rejalarning bajarilishini ta'minlash va rejalashtirilgan tadbirlar ijrosi ustidan yaxshi tashkil etilgan nazorat tekshiruvlari egallaydi.

Nazorat tekshiruvlari – tekshiruv davomida aniqlangan kamchiliklarni bartaraf etilishini, uning natijalari bo'yicha ishlab chiqilgan tadbirlarning amalga oshirilishini va samaradorligini nazorat qilish maqsadida amalga oshiriladi. Favqulodda holatlar yuzaga kelganda va oqibatlarini bartaraf etishda jamoat xavfsizligini ta'minlash bo'yicha chora-tadbirlarni amalga oshirish faoliyatiga jalb etilgan huquqni muhofaza qiluvchi organlar rejasida tezkor vaziyatda yuz berayotgan o'zgarishlarni, jinoyatchilik va boshqa huquqbuzarliklarning rivojlanish tendensiyalarini, organning faoliyati samaradorligini, uning kuchi va vositalarining holatini, shu jumladan, shtatdagi kadrlarni, tuzilmaning alohida bo'linmalari o'rtasidagi munosabatlarni, xodimlarni kasbiy tayyorgarlik darajasini, texnik vositalar bilan ta'minlanishini hisobga olish kerak.

Favqulodda holatlar yuzaga kelganda va oqibatlarini bartaraf etishda jamoat xavfsizligini ta'minlash bo'yicha chora-tadbirlarni rejalashtirishda quyidagilar tahlil qilinadi: kriminogen vaziyatni tavsiflovchi ma'lumot, uning rivojlanish bashorati, jinoyatchilikning miqdoriy va sifat ko'rsatkichlari; ma'muriy amaliyot va profilaktik ishlarning ahvoli; davlat organlarining faoliyati natijalari; favqulodda holatni oqibatlarini bartaraf etishda va jamoat xavfsizligini ta'minlashda huquqni muhofaza qiluvchi organlar bilan hamkorlikda ishlab chiqilayotgan O'zbekiston Respublikasining Davlat dasturlarini amalga oshirish bo'yicha rejalari, maqsadli dasturlar va davlat hokimiyati organlarining qarorlari; yuzaga kelgan favqulodda holatni oqibatlarini bartaraf etishda va jamoat xavfsizligini ta'minlash bo'yicha chora-tadbirlarni amalga oshirishda va uni huquqiy tartibga solishdagi mavjud kamchilik va ziddiyatlar; axborot-tahlil hujjatlari.

Axborot-tahlil faoliyati natijalariga muvofiq rahbariyat topshirig'iga asosan ham rejalar ishlab chiqiladi. Bunda quyidagilar hisobga olinadi: manfaatdor organlar (bo'linmalar) tomonidan reja loyihasiga taqdim etilishi lozim bo'lgan takliflarning tuzilishini aniqlash; ularning shakllari, bo'limlari, bandlari, alohida holatlari, nazorat mexanizmini belgilash; reja loyihasini tayyorlash masalalari bilan bog'liq boshqa ko'rsatmalar.

Favqulodda holatlar va hodisalarni bashorat qilish, tizimning tashqi muhitiga (tabiiy muhit, aholi va xodimlarning hayotini ta'minlash sharoitlariga) qaratilgan moslashuvchan favqulodda qarorlar qabul qilish asosida rejalashtirish va boshqarish usullaridan foydalanish zarurligini taqozo etadi. Bunday usullarni strategik va taktik rejalashtirish va boshqarishning zamonaviy konsepsiyasini samarali amalga oshirish kerak.

Favqulodda holat yuz berganda uni oqibatlarini va jamoat xavfsizligini ta'minlash faoliyatiga jalb etilgan huquqni muhofaza qiluvchi organlarga vazifalarini aniq belgilab berish uchun reja ishlab chiqish bo'yicha rahbarning topshirig'i tegishli tashkiliy hujjatda mustahkamlab qo'yilishi mumkin.

Rejalashtirishda normativ-huquqiy hujjatlar, boshqa boshqaruv hujjatlarining qarorlari hamda yuqori turuvchi tashkilotning reja va dasturlarida belgilangan vazifa va funksiyalarning to'g'ridan to'g'ri aks ettirilishi ta'qiqlanadi.

Rejalashtirish, bir tomondan, noto'g'ri harakatlarning oldini olish bilan bog'liq bo'lsa, ikkinchi tomondan, foydalanilmagan imkoniyatlar sonining kamayishi bilan bog'liq. Rejalashtirish rejalarni prognozlash va amalga oshirish bilan o'zaro bog'liqdir, ya'ni: ular ajralmas deb hisoblanadi. Boshqacha qilib aytganda, favqulodda holatlarni boshqarish jarayonining o'zaro bog'liq qismlari sifatida tavsiflanadi.

Reja loyihasi tayyorlanayotgan vaqtida, loyihaga favqulodda holatlarda ishtirok etuvchi davlat organlari o'z takliflarini berishi mumkin. Reja loyihasiga berilgan takliflar bo'yicha qarama-qarshi fikrlar mavjud bo'lsa, rejani ishlab chiqish uchun mas'ul xizmat **besh kun** muddat ichida reja loyihasiga takliflar bergan davlat organining vakolatli shaxslari ishtirokida kelishuv yig'ilishini tashkil etiladi, zarur hollarda yig'ilish natijalari bo'yicha kelishmovchilik jadvalini tayyorlaydi. Kelishmovchilik jadvali rejani ishlab chiqish uchun mas'ul xizmat rahbari tomonidan imzolanadi va qaror qabul qilish uchun rejani tasdiqlovchi rahbarga axborot beradi. Manfaatdor bo'linmalardan takliflar tushmagan yoki muddatlarga rioya etilmagan holda taqdim etilgan bo'lsa, rejani ishlab chiqishga mas'ul xizmat mustaqil ravishda takliflar kiritish huquqiga ega bo'ladi. Rejalarda tegishli organlar tomonidan tasdiqlangandan so'ng, ular ijro etilishi majburiy bo'lgan boshqaruv akti kuchiga ega. Bu rejalarda ko'zda tutilgan tadbirlarning alohida ahamiyati bilan bog'liq. Har qanday jamoat xavfsizligini ta'minlash faoliyatiga jalb etilgan huquqni muhofaza qiluvchi organlarning ish rejasida yuqori turuvchi organ rejasining umumiy qoidalari hisobga olinishi kerak.

Shu bilan birga, jamoat xavfsizligini ta'minlash faoliyatiga jalb etilgan huquqni muhofaza qiluvchi organlar rejalari ularning ehtiyojlari va real imkoniyatlarini hisobga olgan holda ularning tarkibiy bo'linmalari takliflari asosida ishlab chiqiladi. Takliflar konstruktiv va asosiy muammolarni hal qilishga qaratilgan bo'lishi kerak.

Favqulodda holatlar yuzaga kelganda va oqibatlarini bartaraf etishda jamoat xavfsizligini ta'minlash bo'yicha chora-tadbirlarni rejalashtirish va boshqarish quyidagilarni o'z ichiga oladi: vaziyatni rivojlantirish ssenariysini shakllantirish orqali prognoz (favqulodda holatning oqibatlarini) qilish; ushbu vaziyatlarda boshqaruvning maqsadlari va mezonlarini shakllantirish; profilaktika tadbirlarini strategik (uzoq muddatli) rejalashtirish; favqulodda holatlarda muqobil harakatlarni taktik (joriy) rejalashtirish; favqulodda holatlarda strategik va tezkor boshqaruv.

Reja - bu o'z vaqtida amalga oshirilgan, resurslar bo'yicha muvozanatlangan, umumiy maqsad bilan o'zaro bog'langan, umumiy maqsadga erishish yoki belgilangan maqsadni (operatsiyani) hal qilishga qaratilgan tadbirlar (ishlar) ro'yxati. Agar keng ko'lamli maqsadga erishish uchun rejani amalga oshirish yetarlicha uzoq va bir necha yil davom etsa, unda bunday reja **dastur deb** ataladi. Boshqacha qilib aytganda, **dastur** - bu aniq maqsadga erishish yoki ilmiy-texnik yo'nalishini rivojlantirishga qaratilgan uzoq muddatli tadbirlarning kompleks rejasi. Integratsiyalashgan maqsadli boshqaruv tahlilining boshqaruv tizimlarining ishlash amaliyotini o'rganish bilan uyg'unligi bunga imkon berdi [3, 147].

Rejalarni ishlab chiqishda uning bandlaridagi chora-tadbirlarni aniq va tushunarli qilib belgilash lozim. Bu uning ijrosini ta'minlashda ortiqcha savollar yuzaga kelmasligiga va to'g'ri talqin qilishiga xizmat qiladi.

Rejada belgilangan chora-tadbirlarning ijrosi ustidan doimiy ravishda shaxsan va shtab (tashkiliy inspektorlik bo'lim)lar yordamida nazoratni o'rnatish, reja bandlarining birortasi bajarilmay qolishiga favqulodda holat sifatida qarash, zarur hollarda yozma murojaatlar orqali ijro muddatini uzaytirishga ruxsat berish lozim. Bu o'z o'rnida, ijrochilik intizomini ta'minlaydi.

Strategik rejalar ishlab chiqish va takliflar berishda davrning o'zgarishi, rivojlanish tendensiyalarini, albatta, inobatga olish hamda reja bandlarining har biriga uning xususiyatidan kelib chiqib muddat belgilash talab etiladi.

Shu o'rinda aytish joizki, hozirgi kunda axborot texnologiyalari kundan-kunga rivojlanib borayotgan bir vaqtda, kompyuter tarmog'i, taqsimlangan ma'lumotlar bazalari, iqtisodiy va matematik modellar, algoritmlar tizimiga va mashina tizimiga asoslangan samarali axborotni qayta ishlash texnologiyasini yaratmasdan yuqorida tavsiflangan rejalashtirish tamoyillarini amalga oshirish mumkin emas. Profilaktika va operatsion rejalar, boshqaruv qarorlarini shakllantirish uchun favqulodda holatlarning oldini olish va oqibatlarini bartaraf etish bo'yicha ishlarni rejalashtirishda, yuqorida aytib o'tilganidek, barcha ulanishlar, mavjud kuchlar va vositalarni hisobga olishning to'liqligi va murakkabligini, ustuvorligini aniq shakllantirishni ta'minlaydigan dasturga maqsadli yondashish kerak. Ushbu dasturda rejalashtirish jarayonida umumiy muammoni yo'nalishlarga bo'lish, har bir ijrochi qanday vazifani, qachon va qanday bajaradi, uning yakuniy natija qanday bo'lishi keraligi belgilangan bo'lishi kerak. Bunday yondashuv faqat Favqulodda vaziyatlar vazirligida rejalashtirish, boshqarish va nazorat qilish organlarining tizimi yordamida amalga oshirilishi mumkin. Bundan tashqari, u maksimal javobgarlik tamoyilini amalga oshirishni o'z ichiga oladi.

Dasturiy rejalashtirish va boshqarish sohasida integratsiyalashgan axborot texnologiyalarini takomillashtirish quyidagilarni o'z ichiga oladi desak mubolag'a bo'lmaydi: rejalashtirish va boshqarish metodologiyasi va tartiblarini takomillashtirish; to'liq yoki qisman algoritmlashtirish va avtomatlashtirish mumkin va maqsadga muvofiq bo'lgan vazifalarni taqsimlash, matematik va texnik vositalarga talablarni shakllantirish; foydalanuvchilarning kompyuterlar bilan qulay aloqasi uchun vositalarni yaratish; aniq amaliy topshiriqlarning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga oladigan matematik usullar, algoritmlar va dasturlarni yaratish; favqulodda holatlarning oldini olish va oqibatlarini bartaraf etish bo'yicha ishlarni rejalashtirish va boshqarish muammolarini hal qilish uchun yagona integratsiyalashgan axborot texnologiyalarini sintez qilish usullarini eksperimental va amaliy ishlab chiqish. Bunday dasturlarni yaratish va takomillashtirish orqali favqulodda holatlar yuzaga kelganda va oqibatlarini bartaraf etishda jamoat xavfsizligini ta'minlash bo'yicha chora-tadbirlarni rejalashtirishning aniq va samarali yutuqlarga erishish mumkin.

Hozirgi kunda yuzaga kelgan favqulodda holatlarda uning oqibatlarini bartaraf etish va jamoat xavfsizligini ta'minlash bo'yicha va umuman olganda rejalashtirish sohasida bir qator muammolar mavjud bo'lib, ular quyidagilardan iborat:

1. Maxsus rejalarining ishlab chiqishda joylardagi real holatni o'rganmay, inobatga olmay turib, mavjud kuch va vositalar hisobini olmasdan ishlab chiqilishi va buning natijasida uning ijrosini ta'minlashning qiyinlashishi yoki kutilmagan muammolarga sabab bo'lishi. Bunday rejalar u amal qiladigan ma'muriy hududdagi real holatdan kelib chiqib, yuz bergan favqulodda holatning xususiyatini inobatga olgan holda, mavjud kuch va vositalar asosida uni bartaraf etishni imkoni bo'lgan muddatlarni belgilagan holda ishlab chiqilishi lozim.

2. Rejalardagi ayrim chora-tadbirlarning umumiy tarzda bayon etilishi yoki tadbirlarning aniq va detalli qilib belgilab berilmasligi; Rejalarni ishlab chiqishda uning bandlaridagi chora-tadbirlarni aniq, tushunarli va mufassal (detalli) qilib belgilash lozim. Bu uning ijrosini ta'minlashda ortiqcha savollar yuzaga kelmasligiga va to'g'ri talqin qilishiga xizmat qiladi.

3. Rejalarni tuzishda shoshma-shosharlikka yo'l qo'yish, ularning dolzarbligini yetarlicha asoslamaslik, odatda ilgari mavjud bo'lgan rejalarining sanasi, muddati va boshqa rekvizitlarini o'zgartirgan holda ularni nomigagina shablon tariqasida ishlab chiqilishi (ayrim hollarda ayrim detallarga o'zgartirish kiritilmasdan qolish hollari ham kuzatiladi);

Bunday rejalar o'tgan davrdagi tezkor vaziyatni kompleks tahlil qilish natijalarini tahlil qilib va uning rivojlanish istiqbollarini belgilagan holda, oldinda turgan asosiy vazifalar va kechayotgan jarayonlarni hisobga olgan holda tuzilishi kerak.

4. Xodimlarning faoliyat va shaxsiy ishni rejalashtirishning muhimligini yetarli baholamasligi, ba'zan buni mensimasligi, shaxsiy ishni rejalashtirishning maqsadga muvofiqligidan ayrim xodimlarning (ayniqsa ularning sohaviy xizmatdagilari) shubhalanishi va buni yuzaga keladigan ish xususiyati va uni bajarish uchun zarur bo'lgan vaqt miqdorini go'yoki oldindan ko'rish mumkin emasligiga sabab bo'ladigan vaziyatning o'zgarib turishi bilan izohlashi mavjudligi. Quyi turuvchi rahbar va xodimlarga shaxsiy ishni rejalashtirishning ahamiyatini tushuntirish, ularni rejali ishlashga o'rgatish, qolaversa, ulardan buni doimiy ravishda talab qilib borish lozim. Bunday hollarda rahbarning o'zi ishni rejali tashkil etish borasida atrofda qilargalarga o'rnak bo'lishi eng muhim jihatlardan biridir.

5. Rejalarda belgilangan vazifalarning o'z vaqtida bajarilmasligi, ayrim holatlarda ijro muddatining belgilangan tartibda uzaytirilishini so'rab murojaat qilinmasligi natijasida uning ijrosi ta'minlanmay qoladi.

Rejada belgilangan chora-tadbirlarning ijrosi ustidan doimiy ravishda shaxsan va shtab (tashkiliy inspektorlik bo'lim)lar yordamida nazoratni o'rnatish, reja bandlarining birortasi bajarilmay qolishiga favqulodda holat sifatida qarash, zarur hollarda yozma murojaatlar orqali ijro muddatini uzaytirishga ruxsat berish lozim. Bu o'z o'rnida, ijrochilik intizomini ta'minlaydi.

6. Globallashtirish va jadallashtirish jarayoni strategik (uzoq muddatga mo'ljallangan) rejalarda belgilangan tadbirlar

ma'nan eskirib qolayotganligi va rejalarning ayrim bndlari real hayotga to'g'ri kelmay kolishiga olib kelmoqda.

Strategik rejalar ishlab chiqish va takliflar berishda davrning o'zgarishi, rivojlanish tendensiyalarini, albatta, inobatga olish hamda reja bndlarining har biriga uning xususiyatidan kelib chiqib muddat belgilash talab etiladi.

7. Yuqori turuvchi organlardan rejalarning o'z vaqtida ijrochilarga yetib kelmasligi yoki rejaning rahbarlar tomonidan imzolanganiga qadar o'tgan vaqt ijro muddatlari kelib qolishi hamda buning natijasida rejaning ayrim bndlari ijrosida muammolar kelib chiqishiga olib keladi. Reja tasdiqlangandan so'ng ijrochilarga yetkazishga ketadigan vaqtni ham inobatga olgan holda, uning loyihasi rejalashtirish davri boshlanishidan kamida 10 kun avval tasdiqlanishi lozim. Tezkor vaziyatda esa reja zudlik bilan belgilagan davlat organlariga yetkazilishi lozim.

Xulosa: Yuqoridagi fikrlardan kelib chiqib, xulosa o'rinda shuni takidlash lozimki, so'nggi yillarda sodir bo'layotgan favqulodda holatlar, uning oqibatlarini bartaraf etish shu bilan birga jamoat xavfsizligini ta'minlash dunyodagi global muammolardan biriga aylanib borayotganligini ko'rsatmoqda.

Shu sababli favqulodda holatlar yuzaga kelganda va oqibatlarini bartaraf etishda jamoat xavfsizligini ta'minlash bo'yicha chora-tadbirlarni rejalashtirishda va uni amalga oshirishda faqat idoralarning manfaatlariga taalluqli bo'lgan tor doiradan chiqib, barcha davlat va jamoat tashkilotlarining harakatlarini birlashtirishdigan, ularni ichki imkoniyatlarni xisobga olgan holda vazifalarni real tarzda taqsimlash, shoshma-shosharlikka yo'l qo'ymaslik bilan rejani mukammal va kamchiliksiz bo'lishiga va uni amalga oshirishda yuksak natijaga erishiladi degan fikrdamiz.

ADABIYOTLAR

1. *Avanesov G. A. Kriminologicheskoye prognozirovaniye i planirovaniye borbi s prestupnost'Y.* – M., 1972. – S. 34.
2. *Tadjixanov U., Axmedova S. Ichki ishlar idoralarida boshqaruvni tashkil etish asoslari.* – T., 2001/
3. *I.Ismailov Ichki ishlar organlarida boshqaruv nazariyasi: Darslik / I.Ismailov, D.S.Muxamadaliyev, E.U.Azizov; mas'ul muharrir B.A. Matlyubov.* – T.: O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi, 2019.

Annotatsiya. Ushbu maqolada favqulodda holat yuzaga kelganda uning oqibatlarini bartaraf etishda hamda jamoat xavfsizligini taminlash b'yyicha tadbirlarni rejalashtirish, rejalashtirish tushunchasiga ta'rif, reja tushunchasi, nazorat tekshiruvi va uning natijalari to'g'risida aytib o'tilgan.

Kalit so'zlar: favqulodda holatlar, jamoat xavfsizligi, reja, rejalashtirish tushunchasi, nazorat tekshiruvi.

Аннотация. В данной статье рассматриваются планирование мероприятий по ликвидации последствий чрезвычайных ситуаций и обеспечению общественной безопасности, определение понятия планирования, понятие плана, контрольная проверка и ее результаты.

Ключевые слова: чрезвычайные ситуации, общественная безопасность, план, понятие планирования, контрольная проверка.

Abstract. This article discusses the planning of measures to eliminate the consequences of emergencies and ensure public safety, the definition of the concept of planning, the concept of plan, control inspection, and its results.

Key words: emergency situations, public safety, plan, concept of planning, control inspection.